

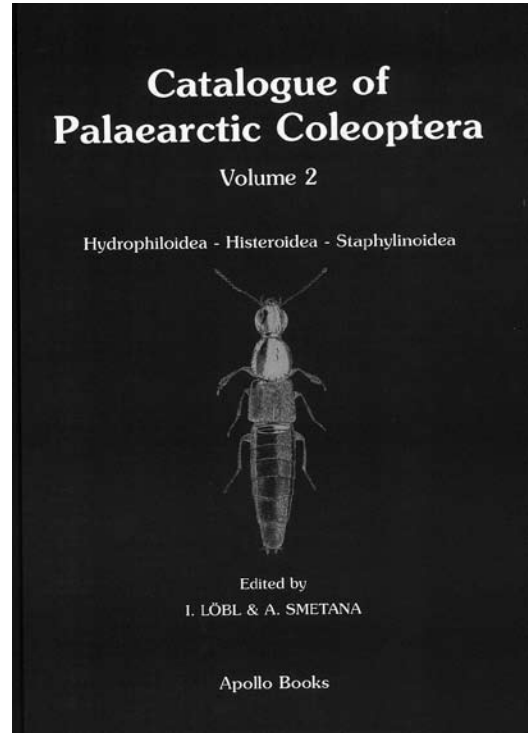
Palearktisk skalbaggar del 2 - en bas för arbetet med en ny svensk katalog

Löbl, I. & A. Smetana (editors). 2004. *Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 2. Hydrophiloidea - Histeroidea - Staphyliinoidea*. Apollo Books, Stenstrup. 942 sid. 24x17 cm. Inbunden. ISBN 87-88757-74-9 (vol. 2), ISBN 87-88757-71-4 (vol. 1-8). Pris: DKK 1080. Vid prenumeration på hela serien ges 10% rabatt.

Så har ännu ett viktigt steg i förtecknandet av den palearktiska regionens skalbaggsfauna tagits. Den 31/12 2004 publicerades volym två av det planerade åtta-volymers katalogprojektet. Under ledning av Ivan Löbl (Genève) och Aleš Smetana (Ottawa) har tolv författare behandlat och katalogiserat arterna inom sektionen Staphyliniformia. Denna omfattar sex familjer inom Hydrophiloidea (Helophoridae, Epimetopidae, Georissidae, Hydrochidae, Spercheidae, Hydrophilidae), tre inom Histeroidea (Sphaeritidae, Syntelidae, Histeridae) och sju inom Staphyliinoidea (Hydraenidae, Ptiliidae, Agyrtidae, Leiodidae, Scydmaenidae, Silphidae, Staphylinidae), allt som allt 16 familjer. Huvudsakligen europeiska författare står bakom, däribland framlidne hydrophiloid-specialisten Michael Hansen, som också förärats dedikationen av hela arbetet. Ett tungt lass har A. Smetana dragit såsom ansvarig för kortvingarna och därmed också för huvuddelen (2/3) av katalogen.

Håkan Ljungberg (2003) har i en tidigare recension av volym 1 (Adephaga) beskrivit katalogen och några av dess problem och förtjänster, och den intresserade läsaren hänvisas dit. Ytterligare mycket finns att säga om detta *magnum opus*, och något tänkte jag ta upp för kommentarer här. Dessutom vill jag i ljuset av den diskussion som f.n. pågår om framställandet av en ny svensk skalbaggs katalog gärna även diskutera några av de basala krav man bör ställa på en sådan.

För en utomstående kan nya kataloger med tusentals namn, ofta inkluderande mängder av namnändringar, förefalla vara en ganska klåfingrig och ljusskygg verksamhet som mer stjälper

än hjälper i strävan att behålla ett gemensamt språkbruk inom samfundet. Man glömmer då lätt bort att många av de namn som fortfarande figurerar i litteraturen är felaktiga i en eller annan mening - ogiltiga synonymer, homonymer, senare felstavningar mm - som för länge sedan borde varit kasserade om författarna följt den nomenklaturkod som i över hundra år reglerat det vetenskapliga namnbruket (ICZN 1999).

Detta regelverk, vars främsta avsikt är att likrikta tillämpandet av namnen och därmed underlätta vetenskaplig kommunikation, har tyvärr en sorglig historia av förbiseende, även bland många professionella taxonomer. Kodens inte alldeles enkla språkbruk i kombination med en oöverskådlig och delvis otillgänglig mängd tidskrifter har medfört att många nya namn presenterats utan den nödvändiga kollationering av tidigare namn som krävs för en korrekt namngivning. Resulta-

tet har blivit ett moras av till delar ogiltiga namn florerande utan vetenskaplig förankring och med varierande innebörd i olika delar av världen. Ett av syftena med den nya katalogen är att för första gången i denna skala *strikt* tillämpa namnkodens regelverk för att städa upp och rensa ut i träsket av ogiltiga namn, likrikta nomenklaturen och göra den tillämpbar över hela världen. Detta är ett stort och viktigt - tillika nödvändigt - steg mot en oantastlig nomenklatur och taxonomi, och en unik, historisk ansats inom coleopterologin.

Den i blått klot bundna, nästan tusensidiga volymen, inleds med en intressant förklaring av vad en katalogs syfte i gemen är och vad förevarande katalogs syfte specifikt har varit. Där ges en träffande och viktig definition av vad en fullskalig katalog bör innehålla för att fylla sitt syfte som knutpunkt och baskunskapsförmedlare inom den vetenskapliga världen. Där poängteras också tidigare katalogers frånvaro av kontroll av taxonomiska primärkällor (beskrivningar mm), avsaknad av strikt åttlydnad av nomenklaturreglerna (ICZN) samt vittgående brister i utbredningsuppgifter.

Katalogens basala mål är 1) att ortografiskt korrekt förteckna alla tillgängliga (available) namn på palearktiska skalbaggar, såväl giltiga (valid) som ogiltiga (invalid), med angivande av korrekt auktor och årtal, 2) att avge en komplett förteckning i fulltext över primärkällor till alla nybeskrivningar, samt 3) att presentera en så detaljerad och geografiskt upplöst bild av arternas och underarternas utbredning som möjligt.

Förevarande volym förtecknar sammanlagt ca 35 300 namn (inkl. synonymer) och 7 827 originalreferenser och berör namn publicerade fram till 1 januari 2002. Bara referenslistan griper över 216 sidor och är i sig ovärderlig, eftersom den i många fall för första gången presenterar referenserna i fulltext och med korrekt paginering, författare och utgivningsdatum (år). Någon siffra för hur många giltiga arter som katalogen omfattar ges inte, men ett snabbt överslag landar på ca 20 000, varav alltså två tredjedelar omfattar kortvingarna. Näst största familj är Leiodidae omfattande ca 2 000 arter på 70 sidor. En i Sverige ganska artfattig familj som Scydmaenidae (glattbaggar) omfattar ca 750 arter på 25 sidor. Systematiskt följer katalogen - med smärre avvikelser där så ansetts befogade - Newton &

Lawrences (1995) numera väl inarbetade system, men Hydrophiloidea bygger på Michael Hansens (1999) världskatalog över gruppen. Det hade naturligtvis varit värdefullt om den presenterade ordningen av samtliga taxa hade reflekterat den mest aktuella klassifikationen inom respektive grupper, men något sådant har inte varit möjligt att prestera enligt redaktörerna. Därför listas alla taxa under underfamiljensnivå i bokstavsordning. I svaret på frågan (som uppenbarligen många ställt) varför katalogen inte föreligger i en interaktiv elektronisk databasversion ställer redaktörerna behovet av varaktig (sekellång), kvalitetssäkrad tillgång till en unik informations- och medieprodukt mot elektroniska mediernas instabilitet och okända varaktighet på lång sikt. Därtill har förlagen inte de ekonomiska marginaler som tillåter olika medier att konkurrera med varandra.

Med den enorma skörd av namn som katalogen upptar skulle man nog tro att allt i namnväg kommit med. Så är dock inte fallet, vilket man bör vara medveten om. Liksom i volym 1 saknas icke tillgängliga namn (unavailable), t.ex. namn underkända (rejected) av ICZN, felstavningar, felbestämningar och andra *nomina nuda*, samt infrasubspecifika namn (raser, morfer, aberrationer mm) som inte godkänns av regelkoden (ICZN 1999). Synonymer till familjegruppnamn och namn på utdöda arter saknas också. Däremot har man helt riktigt denna gång medtagit "unjustified emendations" (ogiltiga namnändringar) som av någon outgrundlig anledning saknades i volym 1.

Mycket värdefullt är att problematiska namn såsom homonymer, "replacement names", *nomina oblita* (glömda namn), *nomina protecta* (skyddade namn), "doubtful assignments" och "erroneous assignments" märkts ut som sådana under respektive namn. Yngre homonymer anges fördömligt i listan av synonymer under varje art. Tyvärr anges inte - om det inte är uppenbart från sammanhanget - under vilket släktesnamn (eller i annan geografisk region) man kan finna den äldre homonymen (som alltså i många fall gett upphov till ett namnbyte), vilket hade varit en lättnad för den som vill gå till botten med problemet. Exempelvis listas den till *Saprinus aeneus* F., 1775 yngre synonymen *Saprinus punctulatus* (Brahm, 1790) som en homonym ursprungligen beskriven under släktnamnet *Hister*. Vilken annan "*Hister*

punctulatus" som den är homonym till och under vilket eventuellt annat släktesnamn denna numera påträffas nämns däremot inte, något som hade varit värdefullt och tidsbesparande att få en hänvisning till.

Många namn med oklar eller dubiös bakgrund finns naturligtvis medtagna i katalogen, men har behandlats med olika strategier av olika författare. Flertalet har valt att bunta ihop och lista dem under rubriken *nomina dubia*, medan andra klämt in dem, förmodligen mer eller mindre godtyckligt, under något artnamn, i bästa fall med angivande av att de representerar "doubtful assignments". Personligen föredrar jag den förstnämnda varianten, eftersom man då får en samlad översikt över alla tveksamheter i raden av namn.

Katalogens geografiska avgränsningar baseras huvudsakligen på politiska gränslinjer, vilket resulterat i att vissa tropiska gränsområden inkluderats, bl.a. i södra Kina. Denna avsiktliga "utvidgning" av Palearktis är kontroversiell och har också rönt en del kritik (Jäch 2003). Men man bör nog mest vara tacksam för det, eftersom fler arter och utbredningsuppgifter från gränstrakterna bl.a. mot de afrotropiska, orientaliska och pacifikiska regionerna därmed kommit med. Mer substantiell är kritiken mot att mycket oprecisa, unika originaluppgifter (t.ex. "Kaukasus", "Armenische Gebirge") i några fall preciserats bortom rimlighetens gräns i de fall ingen annan information funnits. Man bör notera att definitionen av Europa i detaljer skiljer sig från den som är sanktionerad av Fauna Europaea (se www.fauna-eur.org).

Den förra katalogvolymen har, trots många förtjänster, mottagit en del kritik från användarna; se t.ex. Jäch (2003). Delar av kritiken har fokuserat på "layout" och de rent praktiska användarlösningarna (t.ex. avsaknad av artregister och av en elektronisk katalogversion), dels på mängden fel som insmugit sig p.g.a. avsaknaden av en ordentlig "peer review"-process. En del av detta har i den nya volymen åtgärdats. Så finner man t.ex. numera ett komplett artregister (689 sidor!) till båda volymerna på Apolloböckers hemsida (www.apollobooks.com). De av många efterlysta sidohuvudena har tillfogats, vilket i frånvaro av artregister väsentligt underlättar uppspårandet av specifika namn. Respektive familjeavsnitt har också granskats av en eller flera specialister

(vilket kan intygas av författaren som råkar vara en av dessa).

En sex sidor lång erratalista för Adephega i föregående volym har också tillfogats. Tyvärr har nya fel insmugit sig i den (se t.ex. den obergripliga formuleringen under *Agonum thoracicum* (sid. 19) som dessutom fått en hänvisning till "Geoffroy (1758)", en publikation som mig veterligen inte existerar (troligen avses 1785)). Volym 1 (Adephega) utsattes aldrig för en ordentlig "peer review" av flera oberoende experter, och den "fallfrukten" skördar man nu i form av ytterligare korrigeringsarbete. Ett nordiskt exempel på detta är utbredningsuppgifterna för bl.a. jordlöparna som aldrig granskades ordentligt och därför innehöll mängder med faktafel (Andersen m.fl. 2005).

I samband med att denna andra volym bl.a. berör grupper och familjer av mindre kända, till dels svärbemästrade och mycket mångformiga skalbaggar med traditionellt instabil taxonomi (t.ex. Aleocharinae) listas i ett särskilt kapitel en rad nödvändiga nomenklaturändringar och potentiella problem som kräver vidare utredning. Några av dessa berör även svenska arter.

Ett verk av denna magnitud kan naturligtvis aldrig bli helt perfekt, vilket redaktörsteamet självt inte är sent att påpeka. Fortfarande lider katalogen i vissa avsnitt av otillräcklig korrekturläsning, och slarvfel i form av felstavningar, felciteringar etc förekommer. I just denna volym tycks även de inledande nomenklaturmärkningarna vara drabbade. Manfred Jäch i Wien har påpekat att katalogen i någon mån även fortfarande lider av inkonsekvenser när det gäller stavning och tillämpning av geografiska namn och vissa (främst äldre) auktorsnamn (Jäch 2005). Man kan dock konstatera att misstagen och felen är få i förhållande till verkets omfattning, vilket säkert är "peer review"-processens förtjänst.

En noggrann kollationering av två slumpvis utvalda grupper (Scydmaenidae (26 sidor) och Athetini (59 sidor)) avslöjade i genomsnitt ungefär ett fel per sida (oftast av mindre allvarlig art). De rena faktafelen verkar vara ovanliga vad systematik och nomenklatur anbelangar men fler vad gäller utbredningsuppgifter. Tyvärr fallerar den nordiska utbredningen i en del fall. Stundom saknas ett eller flera länder, i andra fall har de blandats ihop eller adderats utan orsak (t.ex.

Atheta pandionis Scheerpeltz). I några fall är den t.o.m. helt utelämnad (bl.a. för *Hydrosmecta delicatula* (Sharp)). Man bör därför primärt använda sig av nordiska originalkataloger när man söker säkra uppgifter om utbredningen i Norden för enskilda arter.

Ett ganska vanligt förekommande fel är att ersättningsnamn ("replacement names") angetts utan angivande av den homonym som tvingat fram aktionen (se t.ex. *Euconus (Tetramelus) demissus* Reitter, *Liogluta oblonga* Erichson och *L. tschilmikana* Likovsky).

Under genomgången upptäcktes flera äldre artsynonymer vilka saknade en lämplig beteckning, t.ex. *nomen oblitum* eller "doubtful assignment", som förklarade att de tills vidare behållits som synonymer trots åldersprioritet. Sådana namn utgör som bekant potentiella hot mot rådande nomenklatur och bör uppmärksammas. Många av dessa namn härrör från J. F. Stephens' skrifter. Bland exemplen kan nämnas äldre synonymer funna under *Stenichnus pelliceus* Hold., *Scydmaenus tarsatus* Müll. & Kunze, *Atheta aeneicollis* (Sharp), *A. fungicola* (Thomson), *A. (Bessobia) occulta* (Erichson), *A. (Dimetrota) cadaverina* (Bris.), *A. (Microdota) foveicollis* (Kr.), *A. (Oreostiba) sparreschneideri* Munster, *A. (Rhagocneme) subsinuata* (Er.), *Halobrecta flavipes* Thoms., *Liogluta granigera* Kies., *Cypha discoidea* (Er.), *Oligota granaria* Er., *Mylaelaena brevicornis* (Matth.), *M. gracilicornis* F. & Bris., *Calodera uliginosa* Er. m.fl. m.fl..

Att uppge olika typarter för släkte och nominellt undersläkte, såsom t.ex. gjorts för *Plataraea* Thoms. och *Plataraea s.str.* är ett ganska allvarligt misstag. Annat slarv utgörs av felaktigt angivna beskrivningsår för typarten hos vissa släkten (t.ex. för *Aloconota* Thomson med typarten *Tachyusa immunita* Erichson, 1839 som skall vara 1840 och för *Elytrusa* Casey där fel årtal angivits för *Atheta graminicola* (Grav.); se även *Meoticella* Scheerp. för divergerande årtal), felaktig stavning av typartens namn (t.ex. *Aleochara quisquilarium* Gyllenhal för *Thinobaena* Thoms. - skall vara *A. quisquilarum*), samt föregivandet av yngre synonymer som giltiga namn (t.ex. *Acrotrona parva* (C.R. Sahlberg, 1831), en art som egentligen är synonym till *A. parvula* (Mannerheim, 1830)). Direkt irriterande är att samma artnamn dyker upp dels som giltigt

namn, dels som en synonym under ett annat giltigt artnamn, t.ex. *Cypha nitida* (Palm). Det gamla artnamnet *Oxypoda umbrata* (Gyllenhal) letar man förgäves efter - det tycks ha glömts bort i synonymlistan under *O. brevicornis* (Steph.), och typarten för släktet *Cephennium* har tappat ena auktor (Kunze), andra missar icke att förglömma. Många av dessa hade säkert kunnat undvikas med bättre korrekturläsning.

Övriga fel är ofta av typografisk art (t.ex. fel stil på typsnittet) eller rena slarvfel. Till det senare slaget hör den felstavade typarten för *Dalotia* Casey, en synonym under *Dimetrota* Muls. & Rey, som skall vara *Dalotia pectorina* Casey och inget annat. Vidare saknas utbredningsuppgifter helt för några arter, bl.a. *Scydmaenus algiricus* Croiss., *Atheta (Dimetrota) photaeonica* Pannik och *Atheta (incertae sedis) macilenta* C.R. Sahlberg, medan de onödigt har upprepats för vissa synonymer, t.ex. *Atheta (Philhygra) tomlini* Joy, eller angivits med meningslösa förkortningar ("E:SD" [sic] för *Boreophilia subplana* (J. Sahlb.)).

I ganska många fall skiljer sig katalogen från vad som anges i Silfverberg (2004). Så betraktas t.ex. (troligen felaktigt) *Boreophilia eremita* (Rye) och *B. hercynica* (Renk.) som artschilda i katalogen, liksom (troligen riktigt) *Liogluta alpestris* (Heer) och *L. nitidula* (Kr.). Släktnamnet *Nevraphes* Thomson representeras i katalogen av den alternativa stavningen *Neuraphes*, som är en senare korrigering och "unjustified emendation". I katalogen har också *Atheta nigricornis* (Thomson) fått vika för det äldre *A. vaga* (Heer, 1839). Om uppgiften är riktig är taigaarten *Homalota nigricans* Thoms. helt förbisedd i nordiska kataloger. *Cypha hanseni* (Palm) listas i katalogen som en synonym till *C. seminulum* (Er.) vilket kan ifrågasättas. Släktet *Pteroloma* Gyllenhal skall föras till underfamiljen Pterolomatinae (inte Pterolominae som Silfverberg anger, eftersom ordstammen är *Pterolomat*-).

Vissa uppgifter alstrar enbart förundran och kanske en smula mistänksamhet. Utbredningen för *Atheta (Microdota) kerstensi* G. Benick anges sålunda till Danmark, Tyskland och - Mongoliet! Plats för revision, får man förmoda.

Från svensk horisont kommer katalogen mycket lägligt. Vi är sedan många år i starkt behov av en ny, totalreviderad katalogversion, med

en vetenskaplig uppbyggnad, en nomenklatur som följer den internationella nomenklaturkoden (ICZN 1999) och som förstås reflekterar de senaste, pålitliga rönen inom respektive familjer. Våra grannländer Finland och Danmark har framgångsrikt producerat försök i genren - i båda fallen principiellt som resultat av en enda mans verk. Detta har varit möjligt eftersom de nordiska ländernas fauna är - relativt sett - artfattig och därmed gripbar för en enda person. Nackdelen med "enmanssystemet" är dock att även den kunnigaste saknar nödiga detaljkunskaper inom vissa familjer. Därtill slinker enkasta faktafel, mis-sar och slarvfel med, vilket kunde undvikits om man i stället låtit "specialister" ansvara för olika familjer eller familjegrupper vilka samordnades av en expertkommitté.

Det vilar något statiskt och definitivt över en taxonomisk katalog av detta slag. I görligaste mån bör onödiga namnändringar undvikas. Måste sådana göras bör de ske som ett resultat av disciplinerad vetenskaplig prövning inom nomenklaturreglernas ramverk och i samförstånd med insatta specialister.

I idealtillståndet bör en katalog kunna förmedla både en komplett nomenklatur och precisa utbredningsuppgifter, exempelvis data över provins- och landskapsfynd, tidigaste och senaste fyndår, biogeografiska regionfynd, tidsfönsteruppdelning av fynd och mycket annat. Endast fantasin och (oftast) arbetskapaciteten sätter gränserna. Innan det svenska samfundet av coleopterologer initierar framställningen av en ny svensk skalbaggs katalog bör man dock snegla lite på hur man gjort i andra länder, exempelvis i Danmark.

Michael Hansen (1996) drev på sin tid linjen att alla uppgifter om utbredning (prickar) som presenterades i katalogen skulle förtecknas på grundlag av särskilt utvalda representationsexemplar som kunde återfinnas i samlingarna. Idén var fiffig på det viset att systemet blev transparent och möjligt att utsätta för kritisk granskning. Trovärdigheten hos äldre kataloger har ju ofta minskat genom att det inte varit möjligt att återkontrollera äldre fyndprickar, eftersom exemplaren som legat till grund försvunnit eller förskingrats under mellantiden. Jag tror därför att ett viktigt fundament i framtida faunistiskt orienterade kataloger bör vara att se till att förankra utbredningsuppgifterna i ett material som alltid är till-

gängligt och som möjliggör kritisk granskning i efterhand.

Sammanfattningsvis kan man säga att den nya palearktiska katalogen är en liten revolution i sig och symboliserar ett väldigt kliv framåt på flera plan. Den kommer att skänka stabilitet åt utforskandet av den palearktiska skalbaggsfaunan i många år framöver och blir därmed ett viktigt verktyg för alla forskare, vetenskapliga bibliotek, muséer och skalbaggstaxonomer. Åt alla övriga intresserade, med någon eller flera favoritgrupper bland skalbaggnarna, kan jag varmt anbefalla motsvarande volym(er) i serien. Tyvärr får vi vel- och bladbaggefanatiker då vänta ytterligare några år, eftersom den planerade slutpunkten (vol. 8) inte sätts förrän år 2013!

Litteratur

- Andersen, J., Olberg, S. & Hanssen, O. 2005. Additions, corrections and comments to the Carabidae part of: Löbl, I. & Smetana, A. 2003. Catalogue of Palaearctic coleoptera vol. 1 Archostemata-Myxophaga-Adephaga. - Norwegian Journal of Entomology 52: 13-18.
- Hansen, M. 1996. Katalog over Danmarks biller. Catalogue of the coleoptera of Denmark. - Entomologiske Meddelelser 64: 1-231.
- Hansen, M. 1999. World catalogue of insects. Vol. 2. Hydrophiloidea (Coleoptera). - Apollo Books, Stenstrup.
- ICZN. 1999. International code of zoological nomenclature. Fourth edition. - The International Trust for Zoological Nomenclature, London.
- Jäch, M. 2003. Buchbesprechung. - Koleopterologische Rundschau 73: 327-329.
- Jäch, M. 2005. Buchbesprechung. - Koleopterologische Rundschau 75: 417-419.
- Ljungberg, H. 2003. En milstolpe i skalbaggstaxonomi. - Entomologisk Tidskrift 124: 207-208.
- Lawrence, J. F. & Newton, A. F. 1995: Families and subfamilies of Coleoptera (with selected genera, notes, references and data on family-group names). - In: Pakaluk, J. & Slipinski, S. A. (eds.). Biology, Phylogeny and Classification of Coleoptera: Papers celebrating the 80th Birthday of Roy A. Crowson. Vol. 2: 779-1006. PAN, Warszawa.
- Silfverberg, H. 2004. Enumeratio nova coleopterorum Fennoscandiae. - Sahlbergia 9: 1-111.

Mikael Sörensson, COB (Zoologi), Helgonavägen 3, SE-223 62 Lund. Email: mikael.sorens-son@cob.lu.se